

RUTA LITERÀRIA DEL COMTE ARNAU

Dolors Vallecillo, Àngels Fíguls, Ramon Torres i Llorenç Soldevila

Dossier confeccionat per Llorenç Soldevila i Balart

GOMBRÈN, 12-13 de juliol de 2014

GOMBRÈN

CASA DE LA PLAÇA

Davant la casa reconstruïda que ocupà la del comte Arnau podem llegir el sonet que li dedicà Ambrosi Carrion (Barcelona, 1888-Cornellà de Conflent, 1973). A la façana hi ha el suposat escut del noble amb un pujol sustentat per quatre barres.

INVOCACIÓ

Desig, etern desig! Voler i voler.
Ésser un vent que mai enlloc reposa.
Saber de tot quant viu, el com i el que
i de la mort la llei misteriosa.

Sentir en la carn i en l'ànima el vesper
del vull, boca insaciable jamai closa.
Avançar, recularen furiós vaivé
i caure al clot que cobrirà una llosa:
la porta del mai més.

Talment a mi,
Comte l'Arnau, tu véns. Apunta el dia.
Farem plegats, parlant, un llarg camí.
Tu em duràs, jo et duré per companyia.

Dóna'm la mà de fum i vine. Qui
sap si el secret, el teu, jo no el tindria. ¹

GORG DELS BANYUTS

En aquest punt enclotat i obac de la riera de Garfull, on s'hi lliga la caiguda del comte Arnau des de la Roca del Gall en la lluita que hi va mantenir amb un dels bocs emissaris del diable. Hi podem llegir un fragment del drama inacabat El comte Arnau, escrit a quatre mans per Joan Oliver (Sabadell, 1899-Barcelona, 1986) i Xavier Benguerel (Barcelona, 1905-1990) a Buenos Aires i publicat a la revista "Catalunya" d'aquella ciutat el 1940.

"Mare, digueu-nos on és

¹ CARRION, Ambrosi, *Comte Arnau*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1972, p, 15.

que volem besar-li el rostre
i adormir-nos a prop seu".
La mare calla i sospira
i escolta el dir de la gent.
La gent parla en veu molt baixa
de disbauxes i bordells
i en veu encara més fosca
d'una monja del convent...
Totes tres són en finestra
i el neguit amb l'ombra creix.
"Aneu a dormir, filletes,
que és nit alta i fa rellent".
"Sento el pare que s'apropa
mare, no el sentiú com ve"?
La mare escolta i sospira:
"Filla meva, ha estat el vent
que sorolla la brancada
de les tílies i els xiprers".
"No és el vent, mareta meva,
és el renill del corser.
Com galopa, com galopa...
Ara deu passar el torrent,
ara el corriol dels àlbers,
ara el revolt del paller".
"No és el pare, és la resclosa
que amb la pluja sona més".
Els ulls d'Aldena s'acluquen
de tanta son que li ve;
la més gran encara vetlla
i amb la mare compta el temps...
A l'alba només Elvira
espera el marit absent
per si arriba entre les ombres
guiat per la mà de Déu.²

CASTELL DE MATAPLANA

Segons la veu popular era la residència del comte Arnau. De fet, esmentat ja l'any 885, pren el seu nom el 1086 quan Hug de Mataplana signà la concessió que li féu el comte Guillem de Cerdanya . El segle XII, Mataplana va ser un cort una cort trobadoresca presidida pel comte Hug,

² BENGUEREL, Xavier/OLIVER, Joan, *El comte Arnau, Catalunya*, núm. 112, març de 1940, p. 4-5.

ell mateix trobador de provat prestigi. Ramon Vidal de Besalú, probablement el seu mestre, parla elogiosament d'ell i del castell en tres extensos relats en vers. Podem llegir un atac a un tal Blanchacet i la resposta que li fa aquest tractant-lo com el mateix Diable. També: el sirventès que li dedicà Guillem de Berguedà; la cançó popular segurament creada a finals del segle XVI a Ripoll i recollida per Marià Aguiló el 1843; un fragment del Comte Arnau de Josep Maria de Sagarra (Barcelona, 1894- 1961), un poema de més de 9.000 versos; un altre fragment de novel·la Les històries naturals de Joan Perucho (Barcelona, 1920-2003), l'acció de la qual a cavall del misteri de la recerca d'un vampir s'ambienta en un passatge en el castell

EN BLACASSET, VINGUÍ DE NIT

N'Uc de Mataplana a En Blanchacet

En Blacasset, vinguí de nit
perquè jo us vull combatre adés,
o oblidareu del tot i prest
l'amor i la beutat d'aquella
que el vostre cor ben aconsella
fins a tenir-la per banal.
Cal que escolliu o ara o mai,
no puc donar-vos més espai,
ja que l'infern sens mi menys val.
Si no ho sabeu, sóc el diable
més terrorífic i implacable.

Responsiva

Sou, En Diable, malparit
i bo per empenyar només;
veníeu, com qui s'amagués,
a mi de nit, sens llum d'estrella.
Ni l'amenaça més mesella
temo, ni l'esperit venal;
batre'm amb vós m'és un esplai.
La que em fa viure sens desmai
em guardarà d'ira i de mal;
ja que em defensa, i és fiable,
jo us desafio impertorbable.³

³ MATAPLANA, Huguet de, dins *Guillem de Berguedà i altres trobadors, Obra poètica*, FORNER, Climent, ed., Berga: Edicions de L'Albí, 1986, p. 219.

CANÇONETA LLEU I PLANA

Cançoneta lleu i plana,
lleugereta i sense ufana,
escriuré de Mon Marquès,
traïdor de Mataplana,
que d'engany és ple i obès.
Ai, Marquès, Marquès, Marquès
que d'engany sou ple i obès.

Brindo, Marquès, per les pedres
de Melgur, prop de Someres,
on, de dents, vau perdre'n tres;
però no essent les davanteres
es pot dir que no ha estat res.
Ai, Marquès, Marquès, Marquès
que d'engany sou ple i obès.

Vostre braç, pobreta biga,
té menys força que una figa
i el teniu bastant malmès;
si li feu fregues d'ortiga
el podreu tornar a dur estès.
Ai, Marquès, Marquès, Marquès
que d'engany sou ple i obès.

De vós, Marquès, qui es refia
no té amor ni companyia;
i ha de tenir ben après
que amb vós pot anar de dia,
però de nit, ai!, res de res.
Ai, Marquès, Marquès, Marquès
que d'engany sou ple i obès.

Ben boig, Marquès, és qui es vana
de jeure amb vós sense barana
ni calces de cordovès;
mai cap fill de cristiana
costums tan bruts s'ha permès.
Ai, Marquès, Marquès, Marquès
que d'engany sou ple i obès.⁴

⁴ RIBERA, Francesc, Titot, *Guillem de Berguedà. Obra completa musicada*, Gremi d'Artesans del so i del Mot/Plural Produccions, Barcelona, 2003.

EL COMTE ARNAU

“Tota sola feu la vetlla, muller lleial?
Tota sola feu la vetlla, viudeta igual?”
“No la faig jo tota sola, Comte l’Arnau,
No la faig jo tota sola, valga’m Déu, val!”
“Qui teniu per companyia, muller lleial?
qui teniu per companyia, viudeta igual?”
“Déu i la Verge Maria, Comte l’Arnau,
Déu i la Verge Maria, valga’m Déu, val!”
“A on ne teniu les filles, muller lleial?
a on ne teniu les filles, viudeta igual?”
“A la cambra són que broden, Comte l’Arnau,
a la cambra són que broden seda i estam.”
“Me les deixaríeu veure, muller lleial?
me les deixaríeu veure, viudeta igual?”
“Massa les espantaríeu, Comte l’Arnau,
massa les espantaríeu, valga’m Déu, val!”
“A on ne teniu les criades, muller lleial?
a on ne teniu les criades, viudeta igual?”
“A la cuina són que renten, Comte l’Arnau,
a la cuina són que renten, valga’m Déu, val!”
“A on ne teniu els mossos, muller lleial?
a on ne teniu els mossos, viudeta igual?”
“An el llit són que reposen, Comte l’Arnau,
an el llit són que reposen, valga’m Déu, val!”
“Pagueu-los bé la soldada, muller lleial,
pagueu-los bé la soldada, viudeta igual.”
“Tan prest com l’hauran guanyada, Comte l’Arnau,
tan prest com l’hauran guanyada, valga’m Déu val!
Per on heu entrat vós ara, Comte l’Arnau?
per on heu entrat vós ara, valga’m Déu, val?”
“Per la finestra enreixada, muller lleial,
per la finestra enreixada, viudeta igual.”
“Ai! que me l’haureu cremada, Comte l’Arnau!
ai! que me l’haureu cremada, valga’m Déu, val!”
“Solament no l’he tocada, muller lleial,
solament no l’he tocada, viudeta igual.”
“Què és això que us ix per la boca, Comte l’Arnau?
què és això que us ix per la boca, valga’m Déu, val?”
“Males paraules que he dites, muller lleial,

males paraules que he dites, viudeta igual."

"Què és això que us ix pels ulls, Comte l'Arnau?
què és això que us ix pels ulls, valga'm Déu, val?"

"Males mirades que he dades, muller lleial,
males mirades que he dades, viudeta igual."

"Què és això que us ix per les aures, Comte l'Arnau?
què és això que us ix per les aures, valga'm Déu, val?"

"Són flames de foc que em cremen, muller lleial,
són flames de foc que em cremen, viudeta igual."

"Què és això que us surt per les mans, Comte l'Arnau?
què és això que us surt per les mans, valga'm Déu, val?"

"Les coses mal manejades, muller lleial,
les coses mal manejades, viudeta igual."

"Què és això que us surt pels peus, Comte l'Arnau?
què és això que us surt pels peus, valga'm Déu, val?"

"Els mals passos que donava, muller lleial,
els mals passos que donava, viudeta igual."

"Què és això que hi ha en l'entrada, Comte l'Arnau?
què és això que hi ha en l'entrada, valga'm Déu, val?"

És el cavall que m'espera, muller lleial,
és el cavall que m'espera, viudeta igual."

"Baixeu-li grana i civada, Comte l'Arnau,
baixeu-li grana i civada, valga'm Déu, val."

"No menja gra ni civada, muller lleial
sinó ànimes condemnades, viudeta igual.
Quina hora és que el gall ja canta, muller lleial?
Quina hora és que el gall ja canta, viudeta igual?"

"Les dotze hores són tocades, Comte l'Arnau,
les dotze hores són tocades, valga'm Déu, va."

"Vos dic que no em feu l'oferta, muller lleial,
que com més me feu l'oferta, més pena em dau."

"Per què sou condemnat ara, Comte l'Arnau?
per què sou condemnat ara, valga'm Déu, val?
Per soldades mal pagades, muller lleial,
Per soldades mal pagades, viudeta igual.
Ara per la despedida, muller lleial,
ara per la despedida, dem-nos les mans."

"Massa me les cremaríeu, Comte l'Arnau,
massa me les cremaríeu, valga'm Déu, val." ⁵

⁵ MILÀ I FONTANALS, Manuel, *Romancer català*, Barcelona: Edicions 62, 1980, p. 19-21.

És l'amo un homenàs de bona planta,
amb nou pams estirats, barbanegrenc,
el llavi jussaner se li decanta,
duu a mitja galta la senyal d'un trenc.
L'ull d'un to com la fulla d'alzina,
oberts i vius els finestrells del nas,
el front molt bru, la cabellera fina,
la mà peluda i enfortit el braç.
Porta cuiro ferrat a les costelles,
un barret amb plomalles i galons
í capa afermellada amb tres sivelles
que li va del clatell fins als talons.
El Comte Arnau a la muller s'acosta,
li besa els llavis i li pren la mà,
i amb aire de pregunta i de resposta
canvien aquest to d'enraonar:
—Ai, muller, que teniu les mans gelades!
ja em pensava que fóreu a dormir,
amb les dues parpelles aclucades,
i el cabell escampat sobre el coixí.
—Déu vos guardi, marit, que ja em temia
que no fóssiu perdut serres avall,
o que algú no us ferís de traïdoria,
o us hagués estimbat vostre cavall.⁶

A llur davant aparegué, sinistre, el bastiment enrunat del castell de Mataplana i la silueta de la capella de Sant Joan de Mata. Caigué un llampec seguit d'un gran tro.

El canonge Matons es tragué el breviari i es posa l'estola. Els restants expedicionaris s'asseguraren de les creus pectorals i es palporen les butxaques a la recerca dels alls. Cabrera havia envellit considerablement.

S'anava fent fosc i el sol descendia per a colgar-se darrera les muntanyes. Montpalau decidí que havia arribat el moment tan llargament esperat. O ara o mai. En efecte, era el moment oportú. Féu un senyal indicant la porta del terrible castell, i allà es dirigiren els nostres amics, que mantenien, entre ells, un silenci impressionant. En penetrar al clos del castell se sentí un udol llarg, endolat, funerari, com el d'un llop perdut pels voltants. Se'ls posà la pell de gallina, esgarrifats, i s'aturaren en sec, interrogant-se amb la mirada.

⁶ SAGARRA, Josep Maria de, *El comte Arnau*, Barcelona: Editorial Selecta, 1962, p. 345-346.

Fou uns moments, només; car Montpalau, tement que no es fes massa tard i vingués el capvespre, avançà algunes passes sol. Això trencà el sortilegi, i tots avançaren com un sol home.

Baixaren les escales de la cripta a la llum d'unes llanternes. Hi havia per les parets una gran quantitat de sepulcres de pedra, reposant en mènsules esculpturades, antiquíssimes. Es llegien, pertot arreu, inscripcions amb un llatí indesxifrabl. Grans teranyines creuaven, en totes direccions, la gran volta de la cripta.

Com era d'esperar, al centre, hi havia un gran sepulcre destapat, sense llosa. S'acostaren cautament, enarborant els alls, pel que es pogués esdevenir. Dintre del sepulcre, l'esguard atònit dels presents contemplà el cos vigorós, de gran talla, de l'embaixador que fou de Sa Majestat, Onofre de Dip. Anava cobert amb una gran capa i tenia el rostre fresc i en la característica actitud dels No-Morts, quan no es poden valer. Era un rostre ferreny, en certa manera noble, velat per una gran tristesa.

El sol devia estar a punt de colgar-se. El canonge Matons s'avançà i amb veu solemne resà els exorcismes. Se sentí un soroll estrany que eixia d'aquell cos prostrat. Quan acabà, Montpalau, repetí la fórmula del conjur màgic:

El vampir és al llençol.

Un cadafal és son bressol.

Hi dorm amb la lluna i el sol.

Llavors es produí quelcom d'increïble. El rostre del No-Mort, del vampir, reflectí una gran pau i un mig somriure se li dibuixà als llavis. Lentament, després, tota la sorprenent frescor es marcí, la pell anà corsecant-se i esdevingué terrosa, momificada. Era horrible, però tranquil·litzador. Aparegueren els ossos i feixos de cartílags. Tot s'anà polint de mica en mica. Finalment, queda reduït a cendres.

En un sol pensament, tothom es girà vers el comte de Morella. Com per art d'encantament — i així ho era, en efecte — aquest sentí com li revenien les seves antigues forces i li tornaven els colors a la cara. Montpalau l'examinà i veié com els dos foradets havien desaparegut totalment.

La petita comitiva caigué de genolls i es resaren pietoses oracions per l'ànima del difunt. S'entonaren també accions de gràcies per la gran mercè atorgada. L'angoixa i l'estranya tensió anteriors havien estat substituïdes per una serenitat miraculosa. Tot era diferent ara, i els cors bategaven àvidament

L'aire fresc els sobtà a la cara quan eixiren de la cripta, després de col·locar la llosa damunt del sepulcre definitiu d'Onofre de

Dip. Havien desaparegut els núvols amenaçadors i una dolça posta de sol agonitzava darrera el blavós horitzó.

El gorg dels Banyuts, una mica més avall, lluïa amb una llum fosforescent que, a poc a poc, s'anà apagant.

Impensadament, hom veié, en una estranya visió retallada contra el cel, el príncep Lichnowsky que cavalcava adelerat, deixant enrere la ciutat de Berga. El seu rostre reflectia espant i un desconcert total, definitiu. Cavalcava, furient, devers Castellar de N'Hug. A la seva espatlla s'agitaven les fúries infernals.⁷

FORAT DE SANT OU

Segons la tradició aquest forat o avenc era l'entrada d'un suposat passadís subterrani que el comte Arnau tenia, passant les Coves de Ribes, per arribar al claustre del monestir de monges de Sant Joan de les Abadesses o al de Sant Amanç, suposadament situat a la falda del Taga. Aquesta cavitat natural va ser explorada per primera vegada l'agost de 1901 per mossèn Norbert Font i Sagué. Es diu que més de 400 habitants de l'entorn s'hi arribaren per comprovar com acabava aquesta entrada en el feu misteriós del comte. La cavitat té 97 metres de profunditat amb una sala final de 13 metres de llarga per 35 d'amplada. A la llinda del forat, hi escau la lectura del poema, d'aire popular, que Jacint Verdaguer (Folgueroles, 1845-Barcelona, 1902) va dedicar al mite i el poema en què Antoni Borí i Fontestà (Badalona, 1862-1912) recrea l'esglai de les fades del lloc quan intueixen que s'acosta el comte condemnat.

LO COMTE ARNAU

Lo comte de Mataplana

ne tenia dos cavalls:

l'un era blanc com la gebre

l'altre fosc com lo pecat.

Malhaja lo cavall negre,

Benhaja lo cavall blanc.

Un matí de la hivernada

lo negre feia ensellar:

la comtessa ja li'n deia:

—Per què no enselles lo blanc?

—Perquè fuig dels camins aspres

i a mi em plauen més que els plans. —

⁷ PERUCHO, Joan, *Les històries naturals*, Barcelona: Edicions Destino, p. 197-199.

La comtessa ja hi tornava:
—Mon marit, no ho fesses pas;
lo negre em sembla el diable.
Déu nos lo tinga allunyat. —
Ell no li torna resposta,
com si sentia tronar:
al negre posa la sella
baldament fos Satanàs.
—Adéu, la comtessa aimada.
—Déu te guie i l'Àngel Sant.
L'Àngel prou lo guiaria,
mes ell no es deixa guiar,
lo guiaria a l'església
i ell a la vila fa cap,
on hi ha nines que perdre
i pobres per escanyar
*Malhaja lo cavall negre,
Benhaja lo cavall blanc.*

Quan sortia de la vila
semblava un esperitat:
corria lo cavall negre,
corria com si volàs,
tantost per les altes cimes
com pel fons del xaragall.
Los gumbernesos se senyen
quan lo veuen desbocat.
Los llops d'aquelles muntanyes
lo segueixen udolant,
alguns d'ells per simpatia,
los altres olorant carn,
que n'esperen un bon àpat
més amunt o més avall:
Sos ulls semblen llumenetes,
llumenetes infernals.
Al sentir sa udolissa
lo comte s'és esglaiat,
voldria girar lo poltre
mes ja no el pot aturar.
*Malhaja lo cavall negre,
Benhaja lo cavall blanc.*

A la nit, que és fosca fosca,

se barreja el temporal,
i els pastors al comte veuen
entremig de trons i llamps
volar d'una cresta a altra
del Montgrony vers les afraus.
La tempesta esgarrifosa
a mitjanit fa un esclat;
d'un llampec entre les ales
s'obira lo comte Arnau,
rodolant de l'alta cima de Santou
dins lo Forat, d'on surt
entre rius de flama
lo renill del seu cavall.
La comtessa l'esperava
a la porta del palau;
passen hores, passen dies,
passen nits de por i espant;
a la tercera que passa
lo'n veu venir condemnat.
La nit era negra, negra,
més negra era son cavall,
son cavall que era el diable,
Déu nos lo tinga allunyat.

*Malhaja lo cavall negre,
Benhaja lo cavall blanc.*⁸

LA FADA DE SANT OU

—Què tens, què tens, germana?
Com has sortit amb eixa tramuntana!
Qui, doncs, t'ha despertat?
De Sant Ou fins als cingles de Sant Pere
és tot una nevera;
les fonts s'han corgelat.

Jo vinc tota esglaiada
De les Coves de Ribes una fada
ha vingut a Sant Ou;
ha vingut i m'ha dit que enllà s'oïa
estranya bogeria...
és el bruel del bou.

⁸ VERDAGUER, Jacint, *Poesia, I. Totes les obres III*, Barcelona: Edicions Proa, 2005, p. 1185.

És el bruel, amiga,
Arrecera'm al marge que t'abriga,
fugim del torb irat...
No l'ous?... És ell!... Ja cingla la ventada;
quan regolfa el bruel de Coma Armada
ja no triga a passar el Condemnat. —⁹

MALPÀS

El Malpàs és un estret camí que voreja el penya-segat que s'aboca sobre la riera de Garfull i que uneix l'espai del refugi forestal amb el Pla de Sant Pere. Un cop l'haurem travessat i admirat el paisatge de l'entorn, l'horitzó se'ns obrirà i podrem tenir una magnífica panoràmica dels llocs arnaldians, el castell de Mataplana i l'itinerari de la riera de Garfull fins a la Gorg dels Banyuts i enfront, imponent, el perfil del Pedraforca. És en aquest punt que escau llegir un fragment el poema "L'encís d'una cançó", d'Antoni Busquets i Punset (Sant Hilari Sacalm, 1876-Calders, 1934).

L'ENCÍS D'UNA CANÇÓ (fragment)

Ara baixo de Santou,
racó d'obaga feresta:
Mataplana assolellat
va mostrant ses parets velles.
S'hi recorda el Comte Arnau,
ho diu prou la gent pagesa
que he sentida pels escons
en el temps hivernal de les nits fredes.
A mig aire del Malpàs
i abocat a la cinglera
me n'arriba de ramat
confós baladreig d'esquelles,
amb el cant del vell pastor
que és un cant que m'asserena.
Ai encantament dels cims!
Ai visions que m'hi retenen!
Ai amor si hi fossis tu!
per una dolça cadena
m'hi sentiria lligat,
i aquest encant me duraria sempre.¹⁰

⁹ BORÍ I FONTESTÀ, Antoni, dins *Jochs Florals de Barcelona*, Barcelona, 1905, p. 89-94.

SANTUARI DE SANT PERE

L'església de Sant Pere de Montgrony, situada a 1403 metres d'altitud, és documentada des de 899, però l'edifici actual es reconstruí entorn del 1130. Té una gran nau amb absis i dues absidioles en disposició de creu o trevolada; a migdia té un pòrtic amb tres arcs que precedeix el portal i el campanar d'espadanya. Els absis són ornats amb arcuacions i faixes de tipus llombard. Pràcticament abandonada al llarg del segle XIX, fou restaurada entre 1880 i 1915, gràcies al interès dels bisbes de Vic Morgades i Torras i Bages. Una última intervenció fou realitzada a inicis dels 60. Situats en el porxo que hi ha a l'entrada i tenint a la vista el Pedraforca podem llegir un fragment d'El Comte Arnau, de Josep maria de Sagarra que enumera la gran riquesa botànica i zoològica d'aquest indret arnaldità.

És el capvespre dalt les muntanyes
allí on la crecerella se'n va a joc,
allí on el vent salat llepa les banyes
i s'endormisca pel pitral del boc.
On el forràs a la milana aquissa,
i el gorjablanc sap atrapar garneu,
entre greülls i molsa arrapadissa,
el gratapalles que no el sent ni el veu.
És allí on l'aligot caça la llebre,
caient de punta a terra i alaclòs,
i coll pelat i ploma de tenebra,
escura la corpenta el trencalòs.
País de grans collades, d'herba curta,
i de còdol i mac per on s'esmuny
el ventre fred de l'escurçó que furta
l'alè de la cellarda d'un tros lluny.
Allí hi ha el roquisser que el llamp esquerda,
i el pic alt que a l'obaga és tot nevat,
i a solell va ensenyant la barba verda
que pentina la llengua del ramat.
País de pocs xiulets i cantarelles,
que no té res de fals ni de macip,
que ensenya tot el flac de les costelles
i tota la misèria de l'estrip.
Les flors no van amb roig de valenties,

¹⁰ BUSQUETS I PUNSET, Antoni, dins *El Pirineu català*, Ripoll, 3 d'octubre de 1914.

i són d'una blau si és pà·lid si és foscant,
com la caputxa que les tres Maries
duien la tarda de Divendres Sant.
L'espígol d'allà dalt ni es ven ni es lloga,
gràcies que salvi quatre brins del cuc
i a claps es veu una carlina groga
esparpillada i sense gens de suc.
Hi ha fondals, bogeria de gatoses,
penya-segats i freus de mai anar,
i les pujades aspres, relliscoses,
són llargues com un dia sense pa.
El sol hi bat i para les graelles,
però de nits el glaç no atura el frec,
i tot és a tres dits de les estrelles,
per'xò tot és tan llis, tan nu, tan sec.¹¹

CLASTRA DE L'HOSTATGERIA DE MONTGRONY

L'escala comença a la clastra de l'hostatgeria del santuari és, segons la tradició popular la que va fer construir el comte Arnau sense pagar als obrers. A mitja escala hi ha la capelleta, de mitjan segle XVIII, dedicada al culte a Santa Maria de Montgrony incrustada dins el penya-segat. La imatge de la Mare de Déu bruna és refeta després que l'antiga, probablement del segle XIII, fos destruïda per un incendi el 1894. L'hostatgeria fou renovada i ampliada al segle XVIII

Una de les activitats per dur a terme és comptar cadascú el nombre de graons que hi ha entre el pati i pla de Sant Pere on acaba l'escala. Normalment no hi sol haver coincidència. També hi llegirem un sonet que Felip Graugés i Camprodon (l'Estany, 1889-Barcelona, 1973) va dedicar a descriure les vivències d'una nit a Montgrony en què diversos elements de la natura li recorden la presència del comte Arnau.

NIT AL MONTGRONY

És alta nit. Un núvol blanc galopa
lleuger com un coet, pel firmament
cavall esperitat que duu a la gropa
el comte Arnau, el condemnat vivent.

¹¹ SAGARRA, Josep Maria de, *El comte Arnau*, Barcelona: Editorial Selecta, 1962, p. 491-492.

El cavall boig va a les palpentos, topa
i esberla un endolat castell del vent;
fa un crit esgarrifós. La nit és xopa;
un doll de sang taca els estels d'argent.

Esclata un tro ferotge i amortalla
una ombra tota negra que davalla
entre clarors d'un llamp que encén la nit.

La llum del cel, esporuguida, minva:
cingles avall, entre rocams s'estimba
l'udol del llop del Comte maleït.¹²

SANT JOAN DE LES ABADESSES

PONT VELL

Aquest pont vell va ser construït el 1138. Arran del terratrèmol de 1428 va patir danys diversos i de consideració i va ser reconstruït en estil gòtic. L'ull central és considerat un dels més grans de la península. El 1939, amb la retirada de l'exèrcit republicà va ser volat i no reconstruï fidelment fins el 1976, remarcant els dos arcs romànics un a cada banda de l'arc gòtic central.

Maragall i la seva família com a mínim en una ocasió abans de casar-se (1884) i cinc després (1893, 1894, 1895, 1898 i 1901) van passar les vacances d'estiu al Ripollès, sempre a Sant Joan de les Abadesses, llevat el 1901 que ho van fer a Camprodon, convidats pel Dr. Robert. D'aquestes estades en sortiran alguns dels poemes més importants: "El comte Arnau" i "Les muntanyes", així com "La vaca cega", un dels més populars. Podem llegir-hi dos fragments de carta del poeta adreçades a l'amic Antoni Roure en què li explica els detalls de l'arribada estiuenca a la vila.

6 de juliol 1894

... perquè no he fet pas vot de tancar-me a casa al casar-me i al tenir ... dues nenes. Sí, Anton, sí, ja en tinc dues des de la vigília de Sant Joan a quarts de sis del matí. [...]

Com he dit, per ara tot va bé i estem projectant anar a muntanya dintre un mes. És possible que anem a St. Joan de les Abadesses, perquè amb tanta impedimenta fan por els viatges llargs, cotxes, hotels, etc. (Ara es posa a

¹² GRAUGÉS I CAMPRODON, Felip, *Obra poètica completa*, L'Estany, 1989, p. 87.

plorar la menuda. Alabat sia Déu! La gran dorm al costat del meu llit. Ja t'asseguro que estic ben arreglat. Però, i si no fos això, què? Tot ve a ser el mateix.) [...]

Va el paquet de diaris; encara en aquest paquet n'hi trobaràs a faltar un, però ja procuraré que no succeeixi més. Tinc unes minyones que tot m'ho destrueixen. Adéu, Anton

Joan¹³

31 de juliol 1895

Roura: Des de la meva última carta no n'he rebut cap de teva. Estic amb un peu a l'estrep: demà marxo a Sant Joan de les Abadesses i estic molt atrafegat. Deixar preparada la meva absència en la Secretaria de l'Ateneu i en la del «Diari», trasbalsar tota la família, dona, criatures, raspes, *mundos*, bressols, etc., t'asseguro que és un xic pesat. [...]

Me'n vaig a Sant Joan a fer un “descans absolut” d'un mes i tornar luego a la batalla. [...]

Joan¹⁴

CASA DE MARAGALL AL CARRER MAJOR

La casa situada al carrer Major, 11, és la que va habitar Joan Maragall en les seves estades a la vila al llarg dels estius de 1893, 1894, 1895, 1898 i 1901. i fou aquí que tornant de la font del Cubilà tingué la necessitat d'escriure la seva popular poesia de “La vaca cega”. En aquest espai, també hi enllestí la primera part del comte Arnau i un bon nombre de poemes de “Pirinenques”. Situats al davant del portal o a dins d'aquest si hi podem accedir podem llegir tres fragments de cartes adreçades al seu amic Antoni Roure que detallen quin estil de vida duia a la vila.

15 setembre 1893

Estimat Anton: Tinc dues cartes teves per contestar. La primera acabada en 3 de juliol, me la van donar a l'arribar jo de Sant Joan de les Abadesses a últims d'agost. [...]

En “L'Avenç” trobaràs una poesia que vaig fer a Sant Joan, “La vaca cega”. [...]

Joan¹⁵

¹³ MARAGALL, Joan, *Obres completes I*, Barcelona: Editorial Selecta, 1970, p. 1114.

¹⁴ MARAGALL, Joan, *Obres completes I*, Barcelona: Editorial Selecta, 1970, p. 1118.

¹⁵ MARAGALL, Joan, *Obres completes I*, Barcelona: Editorial Selecta, 1970, p. 1109-1110.

St. Joan de les Abadesses, 16 agost 1894

Aquí m'estic amb la dona, les criatures, la família dels pares i el meu cunyat Ubaldo; l'altre cunyat meu, Guillem, està el pobre esperant la mort en una torre prop de la Bonanova. No crec que hi hagi remei per ell ni que allargui gaire.

En Pep Soler me va prometre que em vindria a trobar aquí a Sant Joan per a fer una llarga excursió del Pirineu cap a Ull d Ter i altres punts, dormint per les muntanyes i menjant fred; però no acaba mai de venir ni m'escriu. Entretant faig llargues caminades per aquestes muntanyes amb l'Ubaldo i el meu nebot Pepet. [...]

Joan¹⁶

St. Joan de les Abadesses, 15 agost 1895

[...] Ara me'n vaig a missa de dotze a l'església bizantina del vell monestir on, segons la llegenda, el comte Arnau anava a veure a l'abadessa Adelaisa, filla de Jofre el Pilós.¹⁷

PLAÇA MAJOR

La plaça Major de sant Joan de les Abadesses compta amb tres bandes ben conservades i una carta ocupada per l'edifici del nou ajuntament. A la part de llevant, hi ha la casa dels Vilella amb tres voltes i tres plantes i un mosaic amb un sant a la façana. A la banda nord, hi ha l'edifici Blanxart, també de tres plantes, amb sis arcades o voltes a la façana i tres balcons a la primera planta (el del mig més gran que els altres i amb una capella amb la imatge de la Mare de Déu del Roser) i té quatre balcons més a la segona planta. I finalment, a ponent, hi ha els edificis de Can Ballana i Can Soldevila, aquest últim remodelat, té quatre i dues arcades respectivament. Situats sota els porxos de can Blanxart i tenint a la vista els antics aparadors de la cereria podem llegir un fragment de la carta de Maragall a Antoni Roure en què li detalla de quina manera vesteix quan als estius viu a Sant Joan.

Sant Joan de les Abadesses, 15 agost 1895

He rebut la teva carta, que deu ser escrita a mig juliol i la contesto començant per dir-te que jo no vaig amb levita pels carrers; la levita me la poso unes quantes vegades l'any per enterros o altres coses solemnes, que

¹⁶ MARAGALL, Joan, *Obres completes I*, Barcelona: Editorial Selecta, 1970, p. 1115.

¹⁷ MARAGALL, Joan, *Obres completes I*, Barcelona: Editorial Selecta, 1970, p. 1119.

assisteixo a les menos que puc. Si vols saber com vaig pels carrers de Barcelona sàpigues que vaig quasi a tot temps amb un complet d'americana blau marí fosc i barret tou de color marró. Ara, aquí a Sant Joan porto un vestit gris clar, sabates rosses i gran barret de palla. Quedi, doncs, aclarida en aquests termes la meva indumentària. [...] ¹⁸

CLAUSTRE PRIORAL DE SANT JOAN DE LES ABADESSES

L'antic palau abacial, construït el segle XIV conserva un petit claustre amb capitells molt toscos al pis inferior i unes amples porxades al pis superior. A causa del desfasament cronològic, no pot ser de cap manera aquell claustre on, segons la veu popular, anava a desembocar la mina secreta per on el Comte Arnau arribava al monestir, però sí que és el lloc on Maragall, el 1898, va sentir l'alenar de l'esperit del comte. És el lloc indicat per a llegir-hi una part de la prosa "Cercant el comte l'Arnau", de Joan Maragall.

Així que un hi entra en aquell claustre, sembla que s'enfonsi segles endarrere. Dins d'aquells murs rònecs, turmentats d'obertures tornades a tapar i ja inexplicables, la llum hi és estranya i diferent.

Un entra allí, i, tot plegat, ho sent tot lluny. Les campanes, que són gairebé al damunt mateix tenen un so ofegat que sembla que toquin qui sap a on. Els crits de la quitxalla, que juga allà fora mateix a la plaça, també s'allunyen. Les orelles xiulen com quan fa molta quietud. I es sent una fredor estranya i un entorpidiment de tot

I, al mig, les vuit arcadetes menjades i arrodonides per les pluges i els vents de tants cents anys; els capitells amb aquells entortolligaments de pedra consumida. Ara, a dins, hi han plantat un jardinet molt trist. El tell del centre ja s'ha mort i assecat de seguida.

I pensar que allí dins hi ha la llegenda del comte l'Arnau; que aquell era el claustre de les monges que diu que ell anava a veure per una mina que deu ésser per allà sota... I més, sentir-se a fora tot rodejat de muntanyes altes... Tot plegat, fa una cosa!

Una tarda que m'hi estava allí assegut en el pedrís sota els arcs, va entrar l'agutzil del poble amb una regadora, i des d'una espècie de galeria que hi ha a dalt va començar a regar els arbustos fent-los com una pluja de misericòrdia. Jo li vaig fer preguntes sobre l'edifici, i em va dir que... ui! havia servit per moltes coses: hospital quartel, cort pel bestiar. I m'anava senyalant: Aquí la comuna dels soldats... Per allà corrien els porcs... A mi la llegenda se m'anava entelant, enfonsant endins, endins de segles d'abandonament i de brutícia.

¹⁸ MARAGALL, Joan, *Obres completes I*, Barcelona: Editorial Selecta, 1970, p. 1118-1119.

Emperò, aquell era encara el claustre de les monges, tan petit. En aquell temps tot devia ser així, encofurnat, baix; tot devien ser amagatalls; em volia afigurar una d'aquelles monges de mil anys endarrere (qui sap com devien anar vestides?) passant amb naturalitat pel claustre. I el comte Arnau, que gros devia semblar allà dins, quan hi entrava! Com devia ésser?

Ve't aquí que em veig a davant a un noi del poble que li diem l'Agustí. És un xicot beneit que mentres sóc allà dalt no em deixa mai de petja: de tant en tant li dono cèntims (ssèntims, que diu ell, amb l'aigua a la boca), i sempre me'l trobo al davant, brut com una guilla, esparracat de dalt a baix, amb un cap de cabells polsosos, i sempre amb un sac al coll.

—Què hi dus en aquest sac, Agustí?

—Herba! —diu ell triomfalment

[...]

Mentrestant l'agutzil entrava i sortia amb la regadora, fent viatges per arruixar des de dalt les plantes tristes del claustret.

—I escolteu —li vaig dir una de les vegades que sortia—: ¿Que ja no es canta per aquí la cançó del comte l'Arnau? Que no hi ha cap rondalla?

Ell va mig riure toscament, així com per mostrar-se superior, ell i el poble, a aquestes falòrnies (allò, d'ençà que hi va el tren i hi ha una fàbrica, es va tornant com un raval de Barcelona), i diu:

—Ah! Sap qui ho sabia això? El vell Fajula que va morir aquest hivern. Aquell en cantava de vegades de coses d'aquestes; però ara ja és mort i tot això s'ha acabat.

I torna a sortir tot trempat amb la regadora, deixant-me sol amb l'Agustí.

"S'ha mort el vell Fajula, i ara tot això ja s'ha acabat!". No sé, em va deixar fred.

L'Agustí, dret al davant meu, amb el sac al coll, em mirava tot seriós. Jo que refent-me, li dic així per riure:

—¿Oï que no, Agustí, que no s'ha acabat tot això...?

I ell, dòcil, s'engresca i crida amb cantarella feréstega:

—No... se... nyor!

No sé com ho va dir que cap endins dels seus ulls esgarriats hi vaig veure una reculada de segles espantosa.¹⁹

CENTRE D'INFORMACIÓ ARNALDIANA

El Palau de l'Abadia és una de les seus de Terra de Comtes i Abats, una proposta de turisme cultural basada en el patrimoni, la historia

¹⁹ MARAGALL, Joan, *Obres completes I*, Barcelona: Editorial Selecta, 1970, p. 703-705.

i la tradició compartida per quatre poblacions del Ripollès. A més de Sant Joan de les Abadesses, les etapes d'aquesta ruta passen per Campdevànol, Gombrèn i Ripoll. Hi ha el Centre d'Informació Arnaldiana inaugurat el 2010 on es descriu el mite i la repercussió que ha tingut en les diverses arts en els darrers 150 anys. Situats davant l'espai dedicat als músics podem llegir un fragment de la carta que Joan Maragall adreça al músic Felip Pedrell. L'innova sobre les parts del poema "Ell comte Arnau" que li pot enviar per tal que el mestre en pogués escriure una peça musical que no va acabar de materialitzar-se.

29 d'octubre 1903

Sr. D. Felip Pedrell.

Estimat Mestre: Aquí li envio lo que tinc fet de la segona part del Comte l'Arnau, ja que vostè es digna interessar-s'hi, i fins aplicar-hi el seu art. ; quina glòria per mi! –Això que li envio és lo que se m'ha anat apareixent, perquè aquesta obra se'm va fent tota sola sense que la voluntat o el propòsit hi intervingui per res. Va fent-se en mi sense pla: quasi puc dir que ja no sé com començava ni sé com acabarà, ni si l'acabaré jo, ni res. De tant en tant se m'apareixen els personatges, parlen, i jo els escolto, i apunto lo que diuen, i després se'n van, i no hi penso més fins que tornen l'hora menys pensada... i així; jo no hi puc res. Tornaran demà, avui mateix? No tornaran més? No ho sé. ¿Ja s'hi ha pensat bé, vostè, en lligar-se a una producció d'aquesta mena? No deixa d'ésser ben singular (i pel meu gust li confesso, atractiu, misteriós) veure un músic i un poeta encantats en una aparició intermitent i que en compte de dominar-la es deixen dur per ella, com obedients a un misteriós etesi. En fi, sia com vulgui, si a vostè li sembla que lo que li envio va seguint bé, anem fent, i veiam que en sortirà. Jo considero una gran sort que vostè hagi posat afecte an aquesta obra. Déu vulgui que lo que avui li envio no el descoratgi.²⁰

CLAUSTRE DEL MONESTIR

Emma va morir l'any 942 i va ser substituïda per una altra abadessa de la qual no es coneixen dades. En total, el monestir en va tenir sis més. L'any 1017, Bernat Tallaferró, que volia annexionar-se els territoris controlats per l'abadia, va aconseguir que el Papa emetés una butlla que suprimia la comunitat de religioses. El motiu al·ludit va ser la suposada vida díscola de la comunitat. Probablement aquest fet va donar origen a la llegenda del Comte Arnau. Després de la dissolució de la comunitat femenina, Tallaferró va unir el monestir al bisbat de Besalú i hi va col·locar una comunitat de frares.

²⁰ MARAGALL, Joan, *Obres completes* 2, Barcelona: Editorial Selecta, 1961, p. 924. Fragment de la carta.

Entre 1083 i 1114 Sant Joan va quedar annexionat al monestir de Sant Víctor de Marsella, que hi va col·locar de nou una comunitat femenina d'origen grec. La intervenció del Papa el 1114 va permetre a la comunitat de canonges agustinians tornar a Sant Joan de forma definitiva. En aquesta etapa, fins al 1484, va ser regit per abats del país. Del 1458 al 1581 ho fou per abats comendataris (bisbes i cardenals). El monestir va ser secularitzat el 1592 i es va convertir en una simple col·legiata que es va suprimir el 1856.

Es conserva un claustre d'estil gòtic, iniciat al 1442 per Joan Bar i Joan Girard; de dos pisos, conegut com de Sant Mateu. En un dels seus laterals, hi resten quatre arcs de l'original claustre romànic del segle XII. Situats al davant, per tant, en el lloc segons la tradició oral afirmava que entrava el comte Arnau al monestir, podem llegir la part del poema de Maragall en què el comte visita l'abadessa.

v

Nit!... Tota l'hermosura d'Adalaisa
jeu adormida als peus del Cristo nu.
Arnau segueix pacient un camí negre
per dins de les muntanyes silencioses.
Per damunt de la volta hi passa un riu
una estona... Després se perd i calla..
L'Arnau de sota terra surt al porxo.

Va cercant Adalaisa entre les celdes
i la veu que adormia sa hermosura
tota ajaguda als peus del Cristo nu,
sense vels, sense toca, sense manto,
sens gesto ni defensa... Allí, adormida.

Té una gran cabellera molt frondosa.

"Quins cabells mes sedosos, Adalaisa!",
pensa Arnau. Però calla i se la mira.
Ella dorm, ella dorm, i a poc a poc
se li amoreix tota la cara
com reflectant el pas seré d'un somni,
fins que mig riu molt dolçament. Li vola
una estona el somrís entorn dels llavis.

"Quins llavis amorosos, Adalaisa!",
pensa Arnau. Però calla i se la mira.

Un gran sospir travessa el dormir d'ella

com onada del mar, i s'aquieta.

"Quin pit sospirador tens, Adalaisa!",
pensa Arnau. Però calla i se la mira.

Mes, quan ella obre els ulls, ell desencanta's,
la pren amb un braçat i se l'emporta.
Quan surten a camp ras se fa de dia.²¹

DAVANT LA LÀPIDA DE LA COMTESSA EMMA

El 885 els comtes Guifré el Pilós i de Guinidilda d'Empúries fundaren el monestir de Sant Joan de les Abadeses, vora el Ter, per tal que fos un dels nuclis propulsors del repoblament de les comarques centrals de Catalunya. Per causa d'una revolta antifranca, esdevinguda una seixantena d'anys abans, aquesta àrea havia quedat gairebé deserta, de manera que hi destinaren la seva filla Emma. En els anys de la seva juvenesa, Emma degué ser guiada pel seu pare i per la comunitat canonical que probablement ja habitava el monestir. Després de la mort de Guifré (897), Emma va assumir plenament el govern del cenobi. Tal com indica la làpida el regí durant quaranta-quatre anys i edificà temples i repoblà terres. Les seves despulles són soterrades en algun indret desconegut del monestir. Al davant de la làpida sepulcral podem llegir el sonet que li va dedicar Pere Gimferrer (Barcelona, 1945).

SANT JOAN DE LES ABADESSES, 887

Rompent l'erm, a la vall inviolada, el dia
de la pedra i el dia del fogatge abrusat.
Amb els ulls termeneja per primer cop la via:
la terra de ningú tindrà nom aviat.

Serem això: més purs, en el feu que congria
l'estelada i la plana en panys de claredat,
tindrem nom, cara i llengua per dir l'hora més pia,
vermellejant i nua, del país encetat.

Som marmessors del jorn augural. Ens aguaita
l'al·lucinació de l'ahir devorant.
Un poble de guerrers a les torres de guaita

²¹ MARAGALL, Joan, *Obres completes 1*, p. 142.

i un esclat de magalls enlluernen l' instant
que, des del fons dels segles, el sol d' avui empaita
i amb ossades de clergues i pagesos ens diu: —Endavant!²²

Juliol del 1987

MONUMENT DE LA PLAÇA CLAVÉ

Aquest monument va ser instal·lat a principis dels anys vint del segle passat quan es va urbanitzar la plaça. És d' estil noucentista i a l' hora d' identificar el personatge al qual està dedicat sempre hi ha divergències segons qui respongui la pregunta. per uns, és el comte Guifré, fundador del monestir; per altres, és el comte Arnau, amb la voluntat iconoclasta d' afermar el mite, vist com a negatiu pels sectors més conservadors del poble. Tenint a la vista el monument podem llegir el fragment del poema de Maragall dedicat a l' ànima del comte.

L' ÀNIMA

Que és llarga l' eternitat!
Només fa mil anys que corre
el comte Arnau... i està cansat.
Que és llarga l' eternitat!

Totes les veus de la terra
se riuen del comte Arnau
perquè volta, volta, volta
bo i cercant son vell palau.

—Fill de la terra, —fill de la terra,
comte l' Arnau!
I ara què cerques? —I ara què cerques?
Ah! ah! ah! ah!
—Cerco mon ànima, —valga' m Déu val!
—I a on la cerques, —a on la cerques?
comte l' Arnau?
—A casa meva —dueu-m' hi, si us plau.
—Tu no tens casa, —tu no tens ànima:
tens un cavall,
corre que corre, —corre que corre!
Au! au! au! au!

Seràs arbre, seràs penya,
seràs mar esvalotat,

²² GIMFERRER, Pere , *Obra catalana completa I. Poesia*, Barcelona: Edicions 62, 1995, p. 349.

seràs aire que s'inflama,
seràs astre rutilant.

—Seré home sobrehome
perquè en tinc la voluntat!
—Ell vol esclafir la rialla,
fa un gran crit i arrenca un plor.
Al gran alarit que arrenca
tot plorant el comte Arnau,
totes les veus de la terra
se dispersen udolant.
El comte Arnau plora,
i dins de son plor
ha trobat son ànima
que és una cançó.²³

LA FONT DEL CUBILÀ

Joan Maragall passà les vacances a Sant Joan, a casa d'un cosí, almenys una vegada abans de casar-se (1884) i quatre després (1893, 1894, 1895 i 1898) i un cinquè any posaren a Camprodon (1901). De les estades al Ripollès en sortiran alguns del seus poemes més significatius: "El comte Arnau" i "Les muntanyes".

A la Font del Cubilà hi ha reproduïda en ceràmica el text de "La vaca cega", poesia inspirada en una anècdota que els succeí a la família Maragall fent-hi una aturada. Contava Clara Noble, esposa del poeta, en una entrevista que li va fer Joan Alavedra el 1935 que, el 1893, una colla d'amics i familiars eren a la font, quan va aparèixer, amb pas insegur i estrany, una vaca, i continua: "Tothom va alçar-se i va fugir. El meu marit va quedar-se. Era la vaca cega! Va beure i Maragall va parlar amb el vailet que <d'un cop de roc llençat amb massa traça va desfer-li un ull>. Arribant a casa, va entrar de dret al despatx, va tancar-s'hi, i en sortir-ne duia la poesia a la mà. Pocs dies després, trametia aquesta còpia al seu bon amic Soler i Miquel." En la carta, inèdita, i abans del poema, Maragall escriu: "lo que llegireu a l'altra plana, [...] si ho haguéssiu vist de debò com jo, us hauria impressionat tant com a mi". El poema passà a formar part del grup "Pirinenques" del primer llibre de Maragall titulat Poesies (1895).

²³ MARAGALL, Joan, *Obres completes I*, Barcelona: Editorial Selecta, 1970, p. 145-146.

LA VACA CEGA

Topant de cap en una i altra soca,
avançant d'esma pel camí de l'aigua,
se'n ve la vaca tota sola. És cega.
D'un cop de roc llançat amb massa traça,
el vailet va buidar-li un ull, i en l'altre
se li ha posat un tel. La vaca és cega.
Ve a abeurar-se a la font com ans solia;
mes no amb el ferm posat d'altres vegades
ni amb ses companyes, no: ve tota sola.
Ses companyes, pels cingles, per les comes,
pel silenci dels prats i en la ribera,
fan dringar l'esquellot mentres pasturen
l'herba fresca a l'atzar... Ella cauria.
Topa de morro en l'esmolada pica
i recula afrontada... Però torna
i abaixa el cap a l'aigua i beu calmosa.
Beu poc, sens gaire set... Després aixeca
al cel, enorme, l'embanyada testa
amb un gran gesto tràgic; parpelleja
damunt les mortes nines, i se'n torna
orfe de llum, sota del sol que crema,
vacil·lant pels camins inoblidables,
brandant lànguidament la llarga cua.²⁴

PONT VELL

Si el pont vell ha estat el nostre punt d'entrada a Sant Joan, també pot ser-ne el de sortida. Com a lectura ens servirem d'un sonet que clou l'obra de teatre El comte Arnau, d'Ambrosi Carrion en què l'autor fa un paral·lelisme entre la condemna de l'ànima en pena i la pròpia experiència d'exiliat després de 1939.

COMIAT

Adéu, Comte l'Arnau. Hem fet un llarg camí
més de vint anys. Vint anys. Són gairebé una vida.
Jo t'he volgut infondre el meu desig sens mida,
i com tu he volgut vèncer la mort i el destí.

Igual que contra tu, tot ha nat contra mi.
El camí negre i fred avui només em crida

²⁴ MARAGALL, Joan, *Pirinenques* dins *Poesia*, Barcelona: Edicions de la Magrana, 1998, p. 157.

i sento quant he fet com una gran mentida
ara que el temps que em resta se m'ha tornat ahir.

Tu, potser, seguiràs duent un altre guia,
cavalcant dels estels la lluminosa via
on l'esguard d'una noia t'ha salvat de l'infern.

Per estimar i comprendre, l'ànima alliberada
tu tens, mentre la meva, en la fosca colgada,
com l'esperança morta, entra en l'oblit etern.

París, 16 de gener de 1949²⁵

Bibliografia

- BENQUEREL, Xavier/OLIVER, Joan, *El comte Arnau, Catalunya*, núm. 112, març de 1940, p. 4-5.
BUSQUETS I PUNSET, Antoni, dins *El Pirineu català*, Ripoll, 3 d'octubre de 1914.
BORÍ I FONTESTÀ, Antoni, dins *Jochs Florals de Barcelona*, Barcelona, 1905, p. 89-94.
CARRION, Ambrosi, *Comte Arnau*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1972, p. 15 i 459.
GIMFERRER, Pere, *Obra catalana completa 1. Poesia*, Barcelona: Edicions 62, 1995, p. 349.
GRAUGÉS I CAMPRODON, Felip, *Obra poètica completa*, L'Estany, 1989, p. 87.
MARAGALL, Joan, *Obres completes 1*, Barcelona: Editorial Selecta, 1970, p. 142, 145-146, 157, 703-705, 1109-1110, 1114, 1115. 1118, 1119
MARAGALL, Joan, *Obres completes 2*, Barcelona: Editorial Selecta, 1961, p. 924.
MATAPLANA, Huguet de, dins *Guillem de Berguedà i altres trobadors*, *Obra poètica*, FORNER, Climent, ed., Berga: Edicions de L'Albí, 1986, p. 219.
MILÀ I FONTANALS, Manuel, *Romancer català*, Barcelona: Edicions 62, 1980, p. 19-21.
PERUCHO, Joan, *Les històries naturals*, Barcelona: Edicions Destino, p. 197-199.
RIBERA, Francesc, Titot, *Guillem de Berguedà. Obra completa musicada*, Gremi d'Artesans del so i del Mot/Plural Produccions, Barcelona, 2003.
SAGARRA, Josep Maria de, *El comte Arnau*, Barcelona: Editorial Selecta, 1962, p. 345-346 i 491-492.
VERDAGUER, Jacint, *Poesia, 1. Totes les obres III*, Barcelona: Edicions Proa, 2005, p. 1185.

²⁵ CARRION, Ambrosi, *Comte Arnau*, Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1972, p. 459.